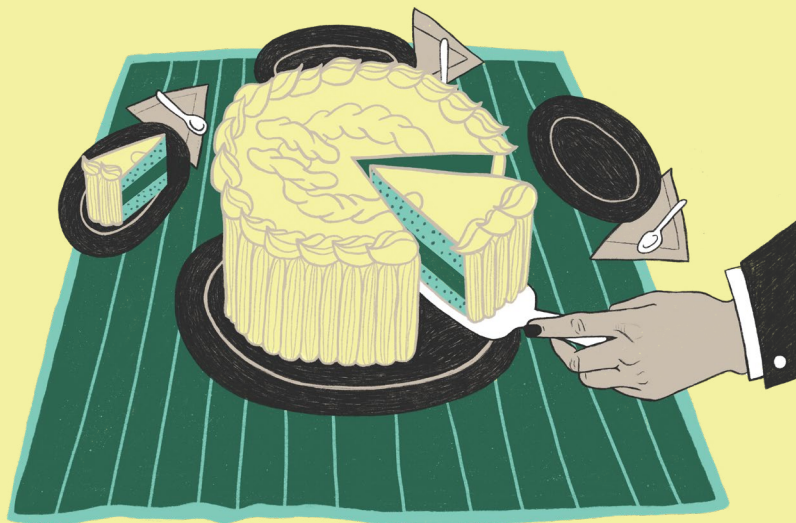

Politiikkasuositus

KOHTI KUNNAN ILMASTOBUDJETOINTIA

Tiivistelmä

Ilmastobudjetointi on arvokas työkalu hiilineutraaliutta tavoitteleville kunnille. Paikallisten päästövähennystavoitteiden sisällyttäminen kunnan talousarvioon ja niiden seuraaminen tilinpäätöksessä auttavat kuntia varmistamaan, että tavoitteisiin pääsemiselle osoitetaan tarpeeksi varoja.

Ilmastobudjetointi parantaa myös kunnan eri toimijoiden välistä yhteistyötä, mikä on välttämätöntä tavoitteiden saavuttamiseksi. Kun kunnan strategiset ilmastotavoitteet ja -toimenpiteet muodostavat oleellisen osan vuosittaista budjettia ja raportointia, kunnan johto pystyy seuraamaan edistystä. Näiden tietojen avulla poliittiset päätöksentekijät pystyvät kertomaan toteutuneista edistysaskeleista ja kehityksestä kuntalaisille ja erilaisille sidosryhmille.

Ilmastobudjetin menestyksenkäyttöön otto ja hyödyntäminen edellyttävät kunnalta muutakin kuin pelkkää mittaamista tai laskentaa. Oleellista on myös rakentaa kuntaorganisaatioon ilmastotoimenpiteitä tukeva kulttuuri.

Suosituks

- 1 Tuo** ilmastotoimenpiteet kunnan strategiasta budjetointiprosessin keskiöön
- 2 Tee** kunnan päästövähennystavoitteet ja -toimenpiteet näkyväksi talousarviossa ja siihen liittyvässä raportoinnissa
- 3 Yhdistä** ilmasto- ja taloudellinen informaatio, jotta pystytään tekemään tehokkaita päätöksiä menoeristä ja investoinneista
- 4 Edistä ja rohkaise** kunnan toimijoiden välistä yhteistyötä ilmastotavoitteisiin liittyvän suunnittelun, budjetoinnin ja toiminnan tehostamiseksi. Luovu toimintokeskeisestä ajattelutavasta ja valmistelusta, sillä ilmastokriisi vaatii eri alojen koordinoitua yhteistyötä.

1

Miksi kunta tarvitsee ilmastobudjetin?

Ilmastonmuutos vakavine seurauksineen koskettaa kaikkia maita. Ilmaston lämpenemisen rajoittaminen Pariisin sopimuksessa määriteltiin 1,5 asteen edellyttää vahvoja ja rivakoita toimenpiteitä. Euroopan unioni aikoo olla ensimmäinen hiilineutraali maanos. Tavoitteena on, että viimeistään vuonna 2050 EU kokonaisuutena poistaa yhtä paljon ilmastoa lämmittäviä päästöjä kuin tuottaa niitä.

Suomi pyrkii olemaan hiilineutraali jo vuonna 2035. Tämän tavoitteen voimme saavuttaa vain, jos kunnat vähentävät hiilipäästöjään aktiivisesti ja tehokkaasti. Merkittävin vaikutusmahdollisuus tässä mielessä on kaupungeilla, joissa on paljon asukkaita ja intensiivistä taloudellista toimintaa. Lähes puolet suomalaisista elää kunnissa, jotka pyrkivät olemaan hiilineutraaleja jo vuonna 2030 (Deloitte, 2018).

Ilmastobudjetointi on arvokas työkalu kunnille,

jotka pyrkivät vähentämään hiilipäästöjä. Ilmastobudjetoinnin perusidea ei juuri poikkea julkisella sektorilla jo useita vuosia harjoitetusta tulokselisuusbudjetoinnista, jossa korostetaan yhteyksiä politiikkatavoitteiden, toimenpiteiden ja määrärahojen välillä. Ilmastobudjetoinnin tapauksessa kunnan johto asettaa ilmastotavoitteet, määrittelee toimenpiteet ja käyttää varoja kunnan CO₂-päästöjen vähentämiseksi.

Ilmastobudjetoinnin pääedut

Korostaa kunnan ilmastotavoitteiden tärkeyttä ja saa eri toiminnot työskentelemään hiilipäästöjen vähentämiseksi

Konkretisoi ilmastotavoitteet vuosittaisiksi päätöksatoiksi ja auttaa siten seuraamaan tavoitteen toteutumista

Auttaa valitsemaan ja jakamaan määrärahoja päätösvähennystoimenpiteille sekä tekemään ilmastotoimille osoitetut varat näkyviksi

Auttaa seuraamaan edistymistä ja vastaamaan nopeasti nouseviin haasteisiin

Osoittaa, kuka kaupunkiorganisaatiossa on vastuussa toimenpiteistä ja tuloksista

Lisää läpinäkyvyyttä ja parantaa ilmastoasioista viestintää kuntalaisille

Ilmastobudjetointi ei takaa, että kaupunki saavuttaa ilmastotavoitteensa, mutta se lisää onnistumisen todennäköisyyttä. Se myös kertoo tämänhetkisen tilanteen tavoitteen suhteen ja auttaa tuottamaan tietoa yksittäisten päätösten vaikutuksista.

2

**Ilmastobudjetoinnin
kuntaesimerkkejä
Pohjoismaista****OSLO:****Ilmasto talousarvion
kovassa ytimessä**

Norjan pääkaupunki otti ilmastobudjetoinnin käyttöön ensimmäisenä maailmassa vuonna 2016. Oslon ilmastobudjetti ei ole mikä tahansa hallinnollinen dokumentti, vaan se on täysin integroitu kaupungin vuotuiseen talousarvioon. Nykyisin ilmastotavoitteet esitetään jopa ennen taloudellisia lukuja. Ilmastobudjetti asettaa vuotuisten hiilipäästöjen ylärajan ja esittää laajan kirjon toimenpiteitä, joiden avulla kaupunki aikoo saavuttaa ilmastotavoitteensa. Oslo on saavuttanut merkittäviä päästövähennyksiä matkallaan kohti vuoden 2030 hiilineutraalius-tavoitetta.

[Tutustu Oslon ilmastobudjettiin kaupungin verkkosivuilla!](#)

VÄXJÖ:**Ekobudjetilla talouskasvua
ja päästövähennyksiä**

Ruotsalainen Växjön kaupunki asetti fossiilisista polttoaineista luopumisen tavoitteeksi jo 1996, luultavasti ensimmäisenä kuntana maailmassa. Vuonna 2003 Växjö otti käyttöön ekobudjetin, jonka tarkoituksena on asettaa selkeät ympäristötavoitteet ja seurata niiden toteutumista osana kaupungin taloudellista budjetointi- ja raportointijärjestelmää. Ekobudjetin avulla luotiin pohja kaupungin osastojen väliselle yhteistyölle CO₂-päästövähennysten saavuttamiseksi. Växjö on hyvä esimerkki kaupungista, joka on saanut kasvatettua taloutta lisäämättä silti ilmastopäästöjään.

[Tutustu Växjön ekobudjettiin Green City Times -verkkosivustolla!](#)

2

Ilmastobudjetoinnin kuntaesimerkkejä Pohjoismaista

TAMPERE:

Suomalainen edelläkävijä

Tampere otti ensimmäisenä suomalaisena kaupunkina käyttöön ilmastobudjetin vuonna 2019. Ilmastobudjetti asettaa ylärajat eri sektoreiden hiilidioksidipäästöille vuosien 2020 ja 2030 välillä. Oslon esimerkkiä seuraten Tampere on hiilineutraaliustiekartassaan listannut 37 toimenpidekokonaisuutta, lukuisia suoritusindikaattoreita, aikavälitavoitteita ja niiden budjettivaikutuksia. Tampereen kaupungin mukaan useat päästövähennystoimet ovat taloudellisesti kannattavia ja päästöjä vähentämällä voidaan saada aikaan jopa kustannussäästöjä.

Tutustu ilmastobudjettiin osana Tampereen kaupungin talousarviota!

POIMINTA TAMPEREEN KAUPUNGIN ILMASTOBUDJETISTA KUSTANNUKSET 2021-24*

Toimenpide	2021	2022	2023	2024
Kaupunkipyöräjärjestelmä	-1 125*	-713	-713	-713
Kävely- ja pyörateiden kunnossapito	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Palvelukiinteistöjen hiilijalanjälki, energiankulutus ja tilatehokkuus	-735	-535	-550	-100
Puurakentamisen edistäminen	-40	-40	-40	-40
Jakamis- ja kiertotalouden kehittäminen ja pilotointi	-85	-60	-60	-60
Henkilöstön sähköpyörät ja pyöräparkit	-27	-10		
Työmatkaliikenteen tuki henkilöstölle	-200	-200	-200	-200
Sähköbussien leasing-vuokrat	-338			
Jätevedenpuhdistuksen energiakulutuksen sekä hulevesimäärien seuranta	-46	-36	-36	-36
Uusiomateriaalin käyttö jätevedenpuhdistuksessa	-290	-290	-290	-290
YHTEENSÄ:	- 4 886	- 3 884	- 3 889	- 3 439

* tuhatta euroa

3

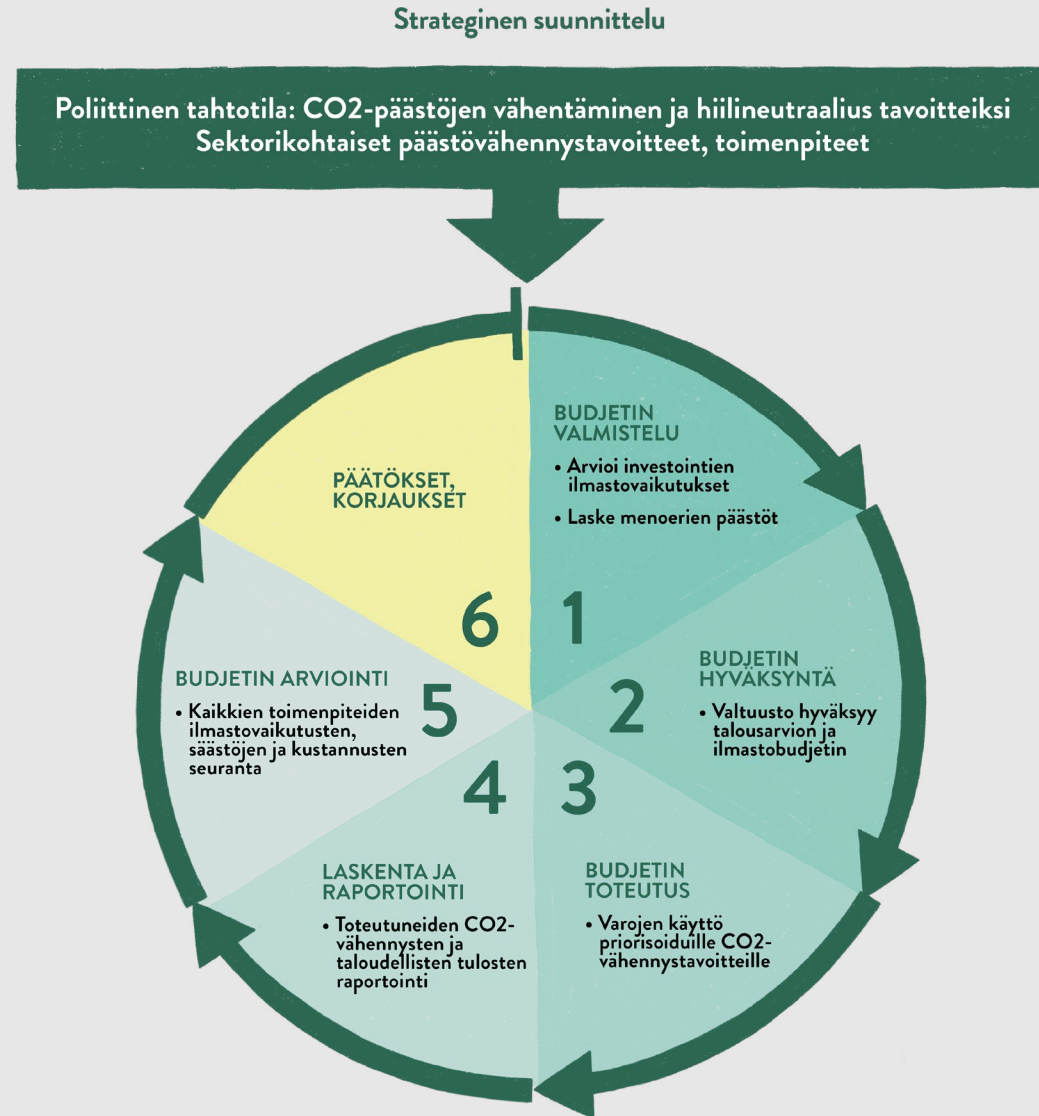
Kaupungin ilmastotavoitteet osana talousarvioprosessia

Kuntien budjetointisykli koostuu useasta toisiinsa kytköksissä olevasta prosessista, jotka voidaan jakaa viiteen vaiheeseen (kuvio 1). Kunnan strategisista CO₂-päästötavoitteista lähtien ilmastotavoitteet ovat mukana jokaisessa vaiheessa.

Ilmastobudjetin on hyvä olla olennainen osa kunnan talousarviota. Tämä tarkoittaa vuotuisten ilmastotavoitteiden, toimenpiteiden ja vaikutusten yhdistämistä ja esittelyä yhdessä vastaavien taloudellisten lukujen kanssa budjettisyklin jokaisessa vaiheessa.

Ilmasto- ja taloudellisen informaation yhdistäminen budjetointi- ja raportointitarkoituksia varten tuo tarpeellista tietoa määräraha- ja investointipäätösten tekemiseen. Ilmastobudjetointi on jatkuvasti kehittyvä käytäntö, jota tulee arvioida ja muokata, jotta se toimii mahdollisimman tehokkaasti ja vähäisellä vaivalla.

ILMASTOTAVOITTEET OSANA KUNNAN BUDJETTISYKLIÄ

4

Miten ilmastobudjetti otetaan käyttöön?

Ilmastobudjetin käyttöönottoprosessi voidaan jakaa neljään vaiheeseen, jotka on kuvattu ohessa.

VALMISTELE ILMASTOBUDJETTI: Määrittele toimenpiteiden vaatimat resurssit

1

Aseta strategiset ilmastotavoitteet

2

Tunnista CO₂-päästöjä eniten aiheuttavat toiminnot

3

Aseta päästösektoreille vähennystavoitteet

Määrittele toimenpiteiden vaatimat resurssit

- Arvioidut kustannukset ja rahoituslähde
- Vastuu toteutuksesta ja tulosten raportoinnista

4

5

Onnistumisen edellytykset

Kansainvälisistä budjetoituuudistuksista saatujen kokemusten perusteella voidaan esittää lista onnistumisen edellytyksistä ("suosi näitä") ja esteistä ("vältä näitä").

SUOSI NÄITÄ

Hanki ajatukselle poliittinen tuki

Luo yhteistyösuhteita eri toimintojen välille

Seuraa edistymistä säännöllisesti osastoittain ja tee tulokset läpinäkyviksi

Varmista, että tietojärjestelmistä saa laadukasta tietoa oikeaan aikaan

Testaa ilmastobudjetoinnin toimivuutta pilottihankkeilla

Ilmastobudjetointi on pelkkä tekninen laskentaharjoitus

Ilmastoasioita hoidetaan hallinnollisissa siiloissa

Ilmastotoimien vastuutahot ovat määrittelemättä

Ilmastobudjetoinnin kehittämiseen ei ole tarpeeksi aikaa ja resursseja

Liian paljon indikaattoreita, jotka monimutkaistavat budjetointia

VÄLTÄ NÄITÄ

Yhteystiedot

Eija Vinnari / Professori, Tampereen yliopisto
eija.vinnari@tuni.fi
www.ecowelfare.fi

ORSI-hanke luotsaa hyvinvointivaltiota ympäristön kantokyvyn rajoihin. Etsimme reiluja ja rivakoita keinoja siihen, miten julkishallinto voi ohjata muutosta. Tuomme kansalaiset, päätöksentekijät ja yritykset yhteiseen pöytään. Tutkimme hallintoa ja budjetointia, arjen osallistumista, vastuullisia innovaatioita ja kulusvalintojen ohjausta.

Towards Eco-Welfare State: Orchestrating for Systemic Impact (ORSI) -hanke on Tampereen yliopiston, Suomen ympäristökeskus SYKE:n, Aalto-yliopiston ja VTT:n yhteisponnistus. Tutkimusta rahoittaa vuosina 2019-2022/25 strategisen tutkimuksen neuvosto, joka toimii Suomen Akatemian yhteydessä.

Lisätietoa

Deloitte (2018). Kuntien ilmastotavoitteet ja -toimenpiteet. Deloitte toimittama selvitys Sitralle.
<https://www.sitra.fi/julkaisut/kuntien-ilmastotavoitteet-ja-toimenpiteet/>

Energy Cities (2020). “Carbon City budget” or “Climate-proofed municipal budgets”? What’s the difference, and how to implement them in my city. Briefing /April

Nemec, J. & de Vries, M. S. (2019). Effectuating Performance-Based Budgeting Takes Time. In M.S. de Vries, J. Nemec, J. and D. Špaček (Eds.) Performance-Based Budgeting in the Public Sector (pp.257-269). Palgrave Macmillan.

Valtiontalouden tarkastusvirasto. (2020). Havaintoja ilmiöpohjaisesta budjetoinnista. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2020/10/vtv-julkaisu-havaintoja-ilmiopohjaisesta-budjetoinnista.pdf>

de Vries, M. S. & Nemec, J. (2019). Dilemmas in Performance-Based Budgeting. In M.S. de Vries, J. Nemec, J. and D. Špaček (Eds.) Performance-Based Budgeting in the Public Sector (pp.3-25). Palgrave Macmillan.

<https://www.oslo.kommune.no/politics-and-administration/green-oslo/best-practices/oslo-s-climate-strategy-and-climate-budget/#gref>

https://www.tampere.fi/tiedostot/t/jlznqntgx/Pormestarin_talousarvioehdotus_2021.pdf

<https://www.greencitytimes.com/vaxjo/>